

*Ivana Radomirović**
Institut za uporedno pravo
ORCID: 0000-0001-8818-1464

SAGLASNOST ZA ZAKLJUČENJE UGOVORA**

SAŽETAK: Predmet rada je saglasnost trećeg lica za zaključenje ugovora. Dosadašnji manjak interesovanja pravne nauke za institut saglasnosti trećeg lica za zaključenje ugovora je posledica njegove normativne razućedenosti. Imajući u vidu da se saglasnost trećeg lica za zaključenje ugovora zahteva često, u raznolikim i brojnim slučajevima, ona je sporadično uređena u delovima propisa koji te ugovore uređuju. Imajući u vidu veliki broj slučajeva u kojima se zahteva saglasnost trećeg lica za zaključenje ugovora, saglasnost koja se za zaključenje ugovora zahteva je sporadično uređena u delovima propisa koji uređuju pojedine ugovore za čije zaključenje se saglasnost zahteva. Stoga, rad se bavi ugovorima za koje je potrebno pribaviti saglasnost trećeg lica i koji se u pravnom prometu najčešće javljaju, a to su ugovori u kojima učestvuju ograničeno poslovno sposobna lica, kao i uređenjem saglasnosti koja se zahteva za zaključenje ugovora o podzakupu i podlicenci. Predmet ovog rada je i analiza dosadašnjeg uređenja saglasnosti u zakonodavstvu Republike Srbije, kao i analiza pitanja vezanih za formu, pravnu prirodu i posledice nepostojanja saglasnosti za zaključenje ugovora. U radu se izlaže i uporednopravna analiza rešenja sadržanih u zakonodavstvu Nemačke, Francuske i Švajcarske.

ključne reči: saglasnost trećeg lica za zaključenje ugovora, pounovažnost ugovora, dozvola, odobrenje

* e-mail: ivaana.radomirovic@gmail.com, istraživač pripravnik.

** Rad je primljen 30. 11. 2022, a prihvaćen je za objavljivanje 15. 5. 2023. godine.

UVOD

Institut saglasnosti trećeg lica za zaključenje ugovora je institut koji još uvek nije dobio jednu opštu analizu i teorijski osvrt, što se može činiti iznenađujućim imajući u vidu broj situacija u kojima se pojavljuje. Razlog ovakvog manjka interesovanja naučne i stručne javnosti za ovaj institut možda se može pronaći upravo u njegovoj razuđenoj prisutnosti u različitim zakonom uređenim situacijama, koje nisu jednostavne za obradu na apstraktnijem i opštijem nivou. Saglasnost za zaključenje ugovora može se zahtevati iz mnogih razloga, pa je i uloga takve saglasnosti u samom postupku zaključenja ugovora različita. Drugo, saglasnost može biti data prethodno i naknadno, pri čemu se i sudbina ugovora zaključenih u odsustvu saglasnosti može razlikovati. Treće, saglasnost se može zahtevati i od privatnopravnih i od javnopravnih lica, pa se i sama uloga davaoca saglasnosti u postupku zaključenja ugovora može razlikovati. Društveno opravdanje za davanje takve saglasnosti je drugačije, i posledice nedavanja saglasnosti se razlikuju.

Ova raznolikost saglasnosti u pogledu lica koja je daju, vremena naspram zaključenja ugovora kada se daju, i uticaja na pravnu sudbinu ugovora, čine naučnu obradu instituta saglasnosti za zaključenje ugovora otežanom u tolikoj meri da se može i dovesti u pitanje svrsishodnost jedne takve analize. To ne čini manje bitnim potrebu da se jednoj ovakvoj analizi teži, i njome ujedno pokaže i eventualna neophodnost daljeg proučavanja saglasnosti za zaključenje ugovora kao jedinstvenog instituta, uz ukazivanje na pitanja koja se povodom davanja saglasnosti za zaključenje ugovora mogu postaviti.

Stoga će se prvi deo rada baviti analizom pojma saglasnosti za zaključenje ugovora, dok će drugi deo rada biti posvećen pojedinim slučajevima kod kojih Zakon o obligacionim odnosima i Porodični zakon nameću obavezu davanja prethodne ili naknadne saglasnosti za zaključenje ugovora. Prvi deo rada će, u okviru opšte analize, obuhvatiti istoriju uređenja saglasnosti u zakonodavstvu Republike Srbije, pitanje modifikovanog paralelizma forme saglasnosti, posledice odsustva saglasnosti na pravnu sudbinu ugovora, kao i analizu odnosa instituta saglasnosti sa zastupanjem i poslovođstvom bez naloga kao srodnim institutima, a radi jasnijeg sagledavanja pravne prirode saglasnosti. Drugi deo rada, koji će se baviti različitim situacijama u kojima se zahtev za davanje saglasnosti nameće, obuhvata ugovore ograničeno poslovno sposobnih lica, ugovore kojima se raspolaže nepokretnom imovinom deteta i pokretnom imovinom deteta velike vrednosti, i ugovore o podzakupu i podlicenci.

Radi podrobnog ispitivanja zakonskih rešenja koja se odnose na saglasnost za zaključenje ugovora, u radu će pre svega biti korišćen normativno-dogmatski metod, kako bi se došlo do jasnog prikaza jezičke i logičke

sadržine normi koje uređuju saglasnost za zaključenje ugovora. Kroz primenu istorijskog metoda biće izložen tok razvoja instituta saglasnosti kroz relevantne zakonske propise, što doprinosi sagledavanju instituta u celini, njegove evolucije i odnosa sa aktuelnim rešenjima, uz eventualno iznošenje *de lege ferenda* predloga. Celokupan rad će biti prožet i odgovarajućom uporedno-pravnom analizom zakonskih rešenja Francuske, Švajcarske i Nemačke, te će takvom uporednopravnom analizom rad biti metodološki zaokružen, a u cilju rasvetljavanja koncepta saglasnosti lica za zaključenje ugovora.

OPŠTA PITANJA O SAGLASNOSTI ZA ZAKLJUČENJE UGOVORA

Analiza instituta saglasnosti za zaključenje ugovora podrazumeva pojmovnu analizu instituta, čiji je cilj da se dođe do jedinstvene definicije ovog pojma, uprkos nejedinstvenom zakonskom uređenju. Pojam saglasnosti za zaključenje ugovora prati i geneza pojma kroz zakonodavstvo Republike Srbije, kao i pitanje forme saglasnosti. Nakon celovite analize pojma kroz navedene dimenzije, postavlja se pitanje pravnih posledica koje po ugovor proizvodi nedostatak saglasnosti kada je ona propisana zakonom. Takođe, radi preciznog određenja pojma saglasnosti neophodno je izvršiti i pojmovno razgraničenje saglasnosti sa srodnim institutima.

Pojam i razvoj saglasnosti za zaključenje ugovora

Princip autonomije volje na osnovu koga su strane u obligacionom odnosu slobodne da svoje odnose urede po sopstvenoj volji trpi nekoliko ograničenja. Sloboda zaključenja ugovora je nekada ograničena i zahtevom da se neko treće lice saglasi sa zaključenjem ugovora.¹ U skladu sa opštom odredbom čl. 29. Zakona o obligacionim odnosima, ova saglasnost može biti data prethodno ili naknadno,² od čega će i zavisiti posledice odsustva saglasnosti. Pošto neispunjenje zahteva zakonodavca u pogledu saglasnosti trećeg za zaključenje ugovora utiče na valjanost zaključenih ugovora kao i sposobnost ugovaranja, saglasnost volja, osnov i predmet, koji se smatraju opštim bitnim uslovima za

¹ Perović, S. (1990). *Obligaciono pravo – knjiga prva*. Beograd: Novinsko-izdavačka ustanova *Službeni list SFRJ*, 176.

² Zakon o obligacionim odnosima – ZOO, *Službeni list SFRJ*, br. 29/78, 39/85, 45/89. – odluka USJ i 57/89, *Službeni list SRJ*, br. 31/93, *Službeni list SCG*, br. 1/2003. – Ustavna povelja i *Službeni glasnik RS*, br. 18/2020, čl. 29, st. 1.

zaključenje ugovora, može se zaključiti da saglasnost za zaključenje ugovora, uz formu, predstavljaju posebne bitne uslove za zaključenje ugovora, ukoliko je tako zakonom propisano ili je tako predviđeno voljom ugovornih strana. Iz zakonske formulacije nedvosmisleno proizlazi da se ova saglasnost zahteva od trećeg lica, dakle lica koje se nalazi van ugovora, i koje nema, niti će imati svojstvo ugovorne strane. Treće lice čiji se pristanak zahteva u smislu ove odredbe može biti fizičko ili pravno lice, kao i lice privatnog i javnog prava. Saglasnost trećeg lica samostalno proizvodi pravna dejstva, te se može zaključiti da je reč o jednostranom pravnom poslu, kao poslu koji se sastoji od izjave volje jednog lica. Na osnovu izloženih elemenata, saglasnost za zaključenje ugovora se može definisati kao jednostrani pravni posao koji u zakonom propisanim slučajevima predstavlja uslov za zaključenje ugovora i koji preduzima lice koje nije ugovorna strana u tom ugovoru, a koji je usmeren na davanje ili uskraćivanje pristanka da se ugovor zaključi.

Srpski građanski zakonik iz 1844. godine saglasnost za zaključenje pojedinih ugovora spominje sporadično, u pojedinim slučajevima. Srpski građanski zakonik je razlikovao režim pod koji potpada imovina deteta ukoliko je ona nastala pod „roditeljskom vlašću i njihovim upravljanjem“ što će predstavljati imovinu roditelja do momenta naslednopravne sukcesije. S druge strane, deca stiču svojину na stvarima i pravima koja su stekla svojim trudom ili poklonom, iako će do sticanja punoletstva, koje se po Srpskom građanskom zakoniku sticalo sa navršenom 21 godinom, biti pod režimom očinskog upravljanja.³ Čl. 122. SGZ u režimu imovine pod očinskim upravljanjem opet razlikuje glavicu, glavnu stvar, i plodove, pri čemu je glavnu stvar dužan sačuvati, osim ako „bi se potrošak toga za osnivanje sreće detinje iziskivao“, u kom slučaju se potrošak može učiniti uz dopuštenje suda. Takođe, deca mlađa od 7 godina bila su izjednačena sa licima „lišenim razuma“, te im je bilo zabranjeno zaključivanje svih ugovora. Međutim, ukoliko bi nešto „primila na svoju korist“, takva pravna radnja bi proizvodila pravna dejstva.⁴ Uvažavajući sada već prevaziđenu terminologiju kojom se služio tvorac SGZ-a može se pretpostaviti da je zapravo deci koja nisu navršila 7 godina života bilo dozvoljeno preduzimati one pravne poslove kojima se pribavljaju isključivo prava. Drugi poslovi koje bi preduzeo maloletnik nisu bili apsolutno ništavi, već je mogao da se traži poništaj takvog ugovora. Pravo da se sudski zahteva poništenje ugovora pripadalo je samo maloletniku, i na njemu je bio teret dokazivanja da je zaključenjem ugovora pretrpeo štetu, dok bi saugovarač, radi održanja

³ Srpski građanski zakonik – SGZ od 11. marta 1844. godine, sa izmenama i dopunama, para. 122.

⁴ SGZ, para. 533.

ugovora na snazi, mogao da dokazuje suprotno, da maloletno lice nije pretrpelo štetu zaključenjem predmetnog ugovora.⁵

Međutim, Mihailo Konstantinović je smatrao potrebnim da slučaj, kada se zahteva saglasnost za zaključenje ugovora koju daje treće lice, izdvojeno zakonski uredi, tako da je jedna takva odredba pronašla svoje mesto u Skici za Zakonik o obligacijama i ugovorima. Odredba čl. 4. Skice je preuzeta u ZOO uz sitne terminološke izmene.⁶ Ova odredba je dugo bila imuna na bilo kakve izmene ili dopune, pa je tako u integralnoj verziji preuzeta čak i u čl. 172. Prednacrta građanskog zakonika Republike Srbije.⁷ Može se zaključiti da potreba za razvojem ili eventualnom promenom ove odredbe nije uočena, niti se razmatrala njena izmena u srpskom zakonodavstvu. Međutim, odredba o poslovnoj sposobnosti poklonoprimeca („daroprimeca“) iz čl. 512. Skice nije pronašla svoje mesto u Zakonu o obligacionim odnosima. Prema toj odredbi, dar može primiti i poslovno nesposobno lice, ali njegov zakonski zastupnik može svojom izjavom raskinuti dar ukoliko je ovaj prihvaćen bez njegove dozvole. Ova odredba predstavlja svojevrstan „izuzetak od izuzetka“, uspostavljanje kontrole zakonskog zastupnika nad pravnim poslom kojim poslovno nesposobno lice u načelu stiče samo prava. Uprkos dobroćinoj prirodi ugovora o poklonu, moguće je da zakonski zastupnik utvrdi da ovakav posao ipak nije u najboljem interesu poklonoprimeca, da mu ipak nameće neke obaveze ili terete, pa možda čak i da spreči nametanje poreskih obaveza poslovno nesposobnom licu, kao što je slučaj sa ugovorom o poklonu nepokretnih stvari u nemačkom pravu.⁸

Osnovno pravilo koje postavlja Zakon o obligacionim odnosima po uzoru na Skicu profesora Konstantinovića glasi da se saglasnost koju daje treće lice za zaključenje ugovora može dati i prethodno i naknadno, bez davanja prioriteta bilo kojoj od te dve opcije.⁹ Tek ukoliko je zakonom predviđen naročit zahtev da se saglasnost mora dati u obliku odobrenja, odnosno u obliku dozvole, može se govoriti o davanju prednosti nekom od ova dva modaliteta saglasnosti trećeg lica.

⁵ Pavlović, Đ. (2014). *O obveznostima i ugovorima uopšte*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 232.

⁶ Konstantinović, M. (1996). *Obligacije i ugovori – Skica za zakonik o obligacijama i ugovorima*. Beograd: Novinsko-izdavačka ustanova *Službeni list SFRJ*, čl. 4.

⁷ Prednacrt građanskog zakonika Republike Srbije. (2015). Preuzeto 19. 8. 2022. sa: https://www.paragraf.rs/nacrti_i_predlozi/280519-prednacrt-gradjanskog-zakonika-republike-srbije.html čl. 172.

⁸ Više o tome u daljem tekstu rada.

⁹ Konstantinović, M. (1996) *Op. cit.*

FORMA SAGLASNOSTI ZA ZAKLJUČENJE UGOVORA

Do marta 2020. godine u pogledu saglasnosti trećeg lica za zaključenje ugovora važio je princip paralelizma formi. Između forme saglasnosti za zaključenje ugovora i forme ugovora za čije se zaključenje saglasnost daje nije smeo postojati disparitet, pa je forma saglasnosti u potpunosti pratila formu ugovora. Nakon izmene i dopune ZOO, odredba čl. 29. ZOO je dopunjena st. 3. prema kojem je za ugovor za čije se zaključenje saglasnost daje propisana forma javnobeležničkog zapisa ili javnobeležnički potvrđene isprave, dovoljno je da saglasnost bude data u formi javnobeležnički overene (legalizovane) isprave.¹⁰ Kada je reč o blažim formama ugovora i funkcijama takvih formi, poput sprečavanja pre nagljenog odlučivanja i obezbeđivanja autentičnosti ugovora, princip paralelizma formi je opravdan.¹¹ Međutim, kada je za ugovor propisano da mora biti zaključen u strožim – javnobeležničkim formama, zakonodavac smatra da se funkcija ovih formi, pre svega dokazna i kontrolna, mogu postići i bez nametanja strogih zahteva forme za saglasnost.

Nemački građanski zakonik je izričito pri stavu da saglasnost ne mora biti data u formi koja se zahteva za pravni posao za koji se daje. Izjava o davanju pristanka ili odbijanju da se pristanak dâ može se saopštiti bilo kojoj od ugovornih strana.¹² Sličan stav srećemo i u švajcarskom pravu. Zakonski zastupnik lica sposobnog za rasuđivanje koje nema odgovarajuću poslovnu sposobnost može dati saglasnost prethodno ili naknadno, dok se saglasnost može dati izričito ili prećutno,¹³ bez potrebe da bude data u nekoj naročitoj formi. Ipak, ne možemo se složiti sa stavom da saglasnost treba da bude lišena bilo kakvih zahteva u pogledu forme. Kada je cilj forme zaštita privatnih interesa, interesa ugovornih strana, zaštita od pre nagljenog odlučivanja i nesmotrenog pristupanja zaključenju ugovora, smatramo opravdanim da se za saglasnost propiše obavezna forma. Postavljanjem takvih zahteva i u pogledu forme saglasnosti postiže se potpunije postizanje ciljeva forme kojima se teži propisivanjem forme za ugovor za čije zaključenje se saglasnost daje.¹⁴ Takođe, obaveznim utvrđivanjem identiteta davaoca saglasnosti u postupku legalizacije privatne

¹⁰ ZOO, čl. 29, st. 3.

¹¹ Predlog zakona o izmenama i dopuni Zakona o obligacionim odnosima. (2019). Preuzeto 19. 8. 2022. sa: http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/predlozi_zakona/2019/2883-19.pdf.

¹² Nemački građanski zakonik iz 1900. godine sa izmenama (*Bürgerliches Gesetzbuch*; dalje u fusnotama: NGZ), para. 182, al. 1.

¹³ Švajcarski građanski zakonik iz 1907. godine sa izmenama (*Code Civil Suisse*; dalje u fusnotama: ŠGZ), para. 19a.

¹⁴ Perović, S. (1964). *Formalni ugovori u građanskom pravu*. Beograd: Savez udruženja pravnika Jugoslavije, 32.

isprave se postiže i funkcija preventivne jurisdikcije i obezbeđivanja pravne sigurnosti koja je svojstvena svim javnobeležničkim formama.

Kada je u pitanju forma saglasnosti za zaključenje ugovora, treba razlikovati i saglasnosti koje daju privatnopravni i javnopravni subjekti. Saglasnost koju daju javnopravni subjekti u zakonom propisanom postupku i u granicama ovlašćenja imaju oblik upravnog akta i samim tim svojstvo javne isprave, te je nepotrebno i nezamislivo za takve saglasnosti nametati da budu date u bilo kojoj javnobeležničkoj formi. Zaštita javnog interesa i dokazna funkcija forme se u podjednako meri postižu i davanjem saglasnosti u obliku upravnog akta.¹⁵ Pored mogućnosti da je ovakav postupak uređen posebnim propisima, u kom slučaju će se primenjivati posebni zakon,¹⁶ razlozi svrsishodnosti takođe ne ukazuju na potrebu da se saglasnost data od strane upravnog organa sastavlja u formi javnobeležnički potvrđene isprave. Naime, zaštita javnog interesa, kao i dokazna funkcija postižu se u jednakoj meri i sastavljanjem saglasnosti u obliku upravnog akta. Davanje saglasnosti za zaključenje ugovora od strane organa uprave je uređeno pravilima upravnog prava, pri čemu upravnopravno uređenje saglasnosti ne menja obligacionopravnu prirodu ugovora za čije se zaključenje daje.¹⁷

Dozvola ili odobrenje koje daje državni organ se ne smatraju samostalnim pravnim poslom. S druge strane, saglasnost koju daje fizičko ili pravno lice koje je privatnopravni subjekt ima prirodu jednostranog pravnog posla građanskog prava na koji se primenjuju odredbe ZOO, uključujući i odredbe o formi saglasnosti.¹⁸

Pravna priroda saglasnosti za zaključenje ugovora i pravne posledice odsustva saglasnosti za zaključenje ugovora

U doktrini postoje različiti stavovi u pogledu pravne prirode saglasnosti za zaključenje ugovora, pa samim tim i posledica njenog odsustva. Prema

¹⁵ Radomirović, I. (2020). *Forma punomoćja za zaključenje ugovora o prodaji nepokretnosti*, masterski rad odbranjen na Pravnom fakultetu univerziteta u Beogradu, 17.

¹⁶ Antić, O. (2012). *Obligaciono pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 342.

¹⁷ Vizner, B. (1978). *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*. Zagreb: Narodne novine, 166; Perović, S., Stojanović, D. (ur.). (1980). *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*. Kragujevac, Gornji Milanovac: Kulturni centar, Pravni fakultet u Kragujevcu, 194; Perović, S. (1964). *Formalni ugovori u građanskom pravu*. Beograd: Savez udruženja pravnika Jugoslavije, 32; Konstantinović, M. (1969). *Obligaciono pravo – prema beleškama sa predavanja profesora dr M. Konstantinovića*. Beograd: Savez studenata Pravnog fakulteta u Beogradu, 51.

¹⁸ Vizner, B. (1978). *Op. cit.*, 166.

jednom stanovištu, reč je o sastavnom delu bitne forme ugovora, te do kompletiranja forme pravnog posla davanjem saglasnosti takav ugovor ne proizvodi pravna dejstva.¹⁹ Drugi stav o prirodi saglasnosti za zaključenje ugovora govori o davanju saglasnosti kao odložnom uslovu,²⁰ prema kome je ugovor nastao, ali počinje proizvoditi pravna dejstva u momentu ostvarenja uslova, odnosno dobijanja potrebne saglasnosti. Međutim, o saglasnosti trećeg lica kao odložnom uslovu može se govoriti samo kada je reč o naknadnoj saglasnosti za zaključenje ugovora, a imajući u vidu da prilikom prethodnog davanja saglasnosti ne dolazi do zasnivanja uslova jer saglasnost prethodi zaključenju ugovora.²¹ Dakle, stav o saglasnosti trećeg lica kao odložnom uslovu može se razmotriti kada je reč o davanju odobrenja.²² Kada je reč o saglasnosti koju daje zakonski zastupnik ograničeno poslovno sposobnog lica, Konstantinović zauzima stav da je reč o izjavi volje koja predstavlja sastavni deo ugovora koji zaključuje maloletnik, a da samostalno posmatrano, ona predstavlja jednostrani pravni posao na koji se primenjuju pravila o takvim pravnim poslovima.²³

Uprkos različitim teorijama, čini se najprikladnijim prethodno utvrđivanje prirode saglasnosti putem svrhe radi koje se saglasnost zahteva. Cilj propisivanja zahteva u pogledu saglasnosti može biti sprečavanje pravnih dejstava pravnog posla da uopšte nastupe bez saglasnosti, a može biti i da je cilj ovakvog pravila da se određena fizička ili pravna lica disciplinuju i kontrolišu u pravnom prometu, te da se nepostupanje po zakonskim zahtevima prepozna i sankcioniše na odgovarajući način. Ukoliko je reč o saglasnosti koju daje državni organ u odgovarajućem upravnom postupku,²⁴ po pravilu će biti reč o težnji zakonodavca da uspostavi kontrolu nad određenom vrstom pravnih poslova ili nad prometom određenih dobara koja mogu biti opasna ili koja zahtevaju pojačanu obazrivost i oprez prilikom stavljanja u promet. Tako lice koje želi da otuđi vatreno oružje ima pravno relevantnu volju potrebnu za

¹⁹ Stanković, O. (ur.). (1996). *Leksikon građanskog prava*. Beograd: Nomos, 389.

²⁰ Salma, J. (2004). *Obligaciono pravo*. Novi Sad: Pravni fakultet Novi Sad, 272; Perović, S. (1964). *Formalni ugovori u građanskom pravu*. Beograd: Savez udruženja pravnika Jugoslavije, 32; Konstantinović, M. (1969). *Obligaciono pravo – prema beleškama sa predavanja profesora dr M. Konstantinovića*. Beograd: Savez studenata Pravnog fakulteta u Beogradu, 51.

²¹ Perović, S. (1990). *Obligaciono pravo – knjiga prva*. Beograd: Novinsko-izdavačka ustanova *Službeni list SFRJ*, 176.

²² Krulj, V., Blagojević, B. (1980). *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*. Beograd: Savremena administracija, 51.

²³ Konstantinović, M. (1969). *Op. cit.*, 50.

²⁴ Konstantinović takođe slučajeve kada se za zaključenje ugovora zahteva saglasnost trećeg lica deli na slučajeve kada je potreban pristanak drugog lica, pri tome misleći na privatnopravna lica, i slučajeve kada je potreban pristanak državnog organa. Konstantinović, M. (1969). *Op. cit.*, 50–51.

zaključenje ugovora kojim se vatreno oružje otuđuje, ali pravno relevantna volja nije dovoljna. Potrebno je i da država, kao lice koje ima interes da kontroliše bezbedan promet vatrenog oružja dâ svoju saglasnost, te se takva dozvola državnog organa nalazi van uslova punovažnosti ugovora koji se tiče volje ugovornih strana i predstavlja samostalan uslov za punovažnost ugovora. Ugovor zaključen bez prethodne saglasnosti državnog organa je po pravilu pogođen sankcijom ništavosti.²⁵ Ukoliko je reč o naknadnoj saglasnosti, oni se smatraju zaključenim pod odložnim uslovom, te ako se uslov ispuni, odnosno odobrenje bude dato, takvi ugovori će proizvoditi pravna dejstva od momenta zaključenja.

Isto se može reći i kada je reč o saglasnosti organa starateljstva koja je potrebna za obavljanje poslova koji prelaze okvir redovnog upravljanja imovinom štíćenika,²⁶ kao i detetovom nepokretnom i pokretnom imovinom velike vrednosti.²⁷ Lice koje traži saglasnost je potpuno poslovno sposobno, bilo da je reč o licu koje pravni posao preduzima u svoje ime i za svoj račun ili o njegovom zakonskom zastupniku, ali je ipak potrebno da poslednju reč ima državni organ kompetentan da proceni svrsishodnost i opravdanost preduzimanja takvog pravnog posla. Odnos organa koji daje saglasnost prema samom ugovoru za koji saglasnost daje je kontrolne prirode, državni organ nema neposredan interes za ishod konkretnog pravnog posla, za ugovorne strane, niti za njegov predmet, već je reč o njegovoj nadležnosti da kroz davanje odobrenja vrši kontrolu ugovora te vrste. Državni organ je nadležan da u unapred propisanom upravnom postupku utvrdi da li određeno lice treba da zaključi takav ugovor, da li je to u interesu zastupanog lica, i ukoliko su navedeni uslovi ispunjeni, on će odobriti konkretan pravni posao.

S druge strane, kada je reč o saglasnosti koju zakonski zastupnik daje za pravne poslove koje je zaključilo ograničeno poslovno sposobno lice, zakonski zastupnik, kao lice koje je zakonom ovlašćeno da se stara o pravima i interesima tog lica, zapravo kompletira i dopunjuje njegovu volju. Volja ograničeno poslovno sposobnog lica nije dovoljna za zaključivanje određenih ugovora, pa je potrebno i da njegov zakonski zastupnik dâ svoju saglasnost.²⁸ Ovde se može govoriti o saglasnosti trećeg kao uslovu koji je obuhvaćen uslovom punovažnosti ugovora koji se tiče volje. Ovo i stoga što je odnos trećeg lica prema pravnom poslu koji ograničeno poslovno sposobno lice treba da zaključi

²⁵ Konstantinović, M. (1969). *Obligaciono pravo – prema beleškama sa predavanja profesora dr M. Konstantinovića*. Beograd: Savez studenata Pravnog fakulteta u Beogradu, 51.

²⁶ Porodični zakon – PZ, *Službeni glasnik RS*, br. 18/2005, 72/2011. – dr. zakon i 6/2015, čl. 139, st. 3.

²⁷ PZ, čl. 193, st. 3.

²⁸ Konstantinović, M. (1969). *Op. cit.*, 50.

intimniji, pa je ovo lice više zainteresovano za ishod ovakvog ugovora. Ono se stara o njegovim pravima i interesima, brine se o njegovoj imovini i pravnoj poziciji, te je naročito zainteresovano da konkretan ugovor koristi licu koje zastupa. Zakonski zastupnik, za razliku od državnog organa, svoje ovlašćenje da dâ saglasnost izvodi iz naročitog odnosa koji ima sa konkretnim licem, poput roditelja kao „najvećeg prirodnog garanta deteta“²⁹. U ovoj situaciji dolazi do izražaja i težnja da se propisivanjem zahteva saglasnosti zaštite i interesi trećih lica, pri čemu se na ovom mestu pojam trećih lica odnosi na ona lica koja nisu ni na jedan način uključena u proces zaključenja ugovora, a može se drugačije nazvati i funkcijom sigurnosti pravnog prometa.³⁰ U nemačkoj doktrini se kao cilj davanja saglasnosti zakonskog zastupnika za pravne poslove maloletnika sa navršenom sedmom godinom života navodi zaštita maloletnika, sprečavanjem da maloletnik preduzme pravne poslove kojima bi sebi naneo štetu ili pogoršao svoj pravni položaj,³¹ ali i zaštita maloletnika od trećih lica koja mogu zloupotrebiti njegovo neiskustvo. Svakako, svaki pravni sistem ima zadatak da uspostavi ravnotežu između interesa zaštite poslovno nesposobnog lica i lica sa kojima oni stupaju u ugovorne odnose.³²

Treća vrsta saglasnosti koja se može tražiti za potpunost određenog pravnog posla jeste ona koju je ovlašćeno da dâ tačno određeno lice na osnovu pravne pozicije ili uloge koju ima u nekom pravnom odnosu, a koji prethodi ugovoru koji se želi zaključiti i koji se zapravo na njemu zasniva. U ovu grupu saglasnosti možemo uvrstiti i saglasnost zakupodavca koja se traži za davanje zakupljene stvari u podzakup, kao i saglasnost davaoca licence za davanje podlicence. U ovim slučajevima, lica čija se saglasnost traži su učesnici nekog prethodnog ugovornog odnosa povodom koga se predmetni ugovor želi zaključiti, te otuda njegov interes da utiče na pravnu sudbinu takvog ugovora.³³ Ova lica zastupaju sopstveni interes, a ne javni, niti interes lica o kome se staraju.

Zakon o obligacionim odnosima rešava ovu situaciju u pogledu ugovora ograničeno poslovno sposobnih lica: ako ograničeno poslovno sposobno lice zaključi ugovor sa trećim licem bez odobrenja zakonskog zastupnika, a u

²⁹ Stanković, O. (1982). Ograničena poslovna sposobnost i zastupanje maloletnika od strane njihovih roditelja u našem pravu. *Anali Pravnog fakulteta*, 1982 (6), 1229.

³⁰ Vodinelic, V. (1999). Funkcije poslovne sposobnosti maloletnika. *Pravo – teorija i praksa*, (3), 43.

³¹ Đurđević, D. (2010). Neutralni pravni poslovi. *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu* (2), 81.

³² Smits, J. M. (2017). *Contract Law: A Comparative Introduction*. Cheltenham, Northampton: Edward Elgar Pub, 127.

³³ Naravno, taj interes je manje izražen kod davaoca licence i zakupodavca nego kod poverioca, a imajući u vidu da se njihove dozvole ne traže uvek, već samo u naročito propisanim slučajevima, i pošto se dozvola može odbiti samo iz naročito ozbiljnih razloga.

pitanju je ugovor koji se nalazi van kruga ugovora čije samostalno zaključivanje mu je dozvoljeno zakonom, po slovu zakona, takav ugovor će biti rušljiv, ali može biti osnažen naknadnim odobrenjem zakonskog zastupnika.³⁴ Isto rešenje ima i nemačko pravo. Ako saugovornik poslovno nesposobnog lica pozove zakonskog zastupnika da se izjasni da li posao odobrava, izjašnjenje može biti dato samo njemu, dok bi izjašnjenje dato maloletniku pre poziva da se izjasni bilo nepunovažno.³⁵ Za razliku od našeg prava u kome se nakon protoka roka od 30 dana od poziva da se izjasni smatra da je odobrenje odbijeno, u nemačkom pravu taj rok iznosi dve nedelje od prijema zahteva za izjašnjenje. U švajcarskom pravu rok je formulisan kao razuman period koji je odredio saugovornik ili sud.³⁶

U pogledu pravne prirode i sudbine takvog ugovora, zaključenog od strane ograničeno poslovno sposobnog lica, a bez saglasnosti zakonskog zastupnika, uprkos postojanju različitih stavova, te zakonskom uređenju ovih pravnih poslova kao rušljivih, najzastupljeniji je stav koji ovakve ugovore smatra tzv. hramajućim pravnim poslovima (*negotium claudicans*). Hramajući pravni posao se definiše kao pravni posao za čiju je punovažnost potrebna saglasnost, odnosno odobrenje nekog trećeg, pri čemu takav pravni posao ne proizvodi nikakva pravna dejstva do dobijanja saglasnosti.³⁷ Postoji stav u teoriji prema kome su hramajući poslovi i svi drugi poslovi za čiju valjanost je potrebno dobiti saglasnost trećeg.³⁸ Dakle, sve do dobijanja odobrenja zakonskog zastupnika ne može se reći da je ugovor nastao, već se može govoriti samo o određenoj „pravnoj situaciji“ u kojoj se davanje saglasnosti očekuje,³⁹ tj. radi se o ugovoru *in statu nascendi*. Međutim, postoji i stav prema kome će ovaj hramajući pravni posao biti osnažen i bez naknadne saglasnosti zakonskog zastupnika. Naime, osnaženje ovakvog ugovora će nastupiti protekom roka tokom koga ovlašćeni subjekt može zahtevati da se ugovor poništi zbog poslovne nesposobnosti saugovornika ili odsustva saglasnosti.⁴⁰ Ali, saugovornik ograničeno poslovno sposobnog lica

³⁴ ZOO, čl. 56, st. 3. Kao što se ukazuje u različitim delovima rada, zakonodavčeva terminološka nedoslednost ponovo dolazi do izražaja. Iako se čl. 29, st. 1. ZOO odobrenje definiše kao saglasnost data posle zaključenja ugovora, čl. 56. govori o „naknadnom odobrenju“ što u kontekstu zakonske definicije odobrenja predstavlja svojevrsni pleonazam te je određene odobrenje kao naknadnog trebalo bi da izostane.

³⁵ NGZ, para. 108, al. 2.

³⁶ ŠGZ, para. 19a.

³⁷ Stanković, O. (ur.). (1996). *Leksikon građanskog prava*. Beograd: Nomos, 388.

³⁸ *Ibid.*

³⁹ Dolović Bojić, K. (2021). *Pravno nepostojeći ugovori*, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 113.

⁴⁰ Pajtić, B., Radovanović, S., Dudaš, A. (2018). *Obligaciono pravo*. Novi Sad: Pravni fakultet u Novom Sadu, 220.

ne može zahtevati poništaj ugovora pozivajući se na odsustvo dozvole ili ograničenu poslovnu sposobnost saugovornika.⁴¹ Saugovornik ograničeno poslovno sposobnog lica ima pravo da od ugovora odustane, što je pravna moć koja se daje savesnom saugovorniku bez obzira na pravo da zahteva poništaj u sudskom postupku. Prekluzija nastupa u roku od 30 dana od saznanja za poslovnu nesposobnost ili odsustvo saglasnosti zakonskog zastupnika, osim ukoliko zakonski zastupnik ne da odobrenje pre isteka tog roka. Reč je o preobražajnom pravu saugovornika koji nije znao za ograničenu poslovnu sposobnost saugovornika ili za odsustvo dozvole zakonskog zastupnika.⁴²

Odnos saglasnosti za zaključenje ugovora sa srodnim institutima

a) Zastupanje

Zastupništvo se definiše kao vršenje pravnih poslova u tuđe ime, a na osnovu ovlašćenja za zastupanje, tako da prava i obaveze iz preduzetog pravnog posla nastupaju neposredno za zastupano lice.⁴³ Ovlašćenje za zastupanje može se zasnivati na zakonu, opštem aktu pravnog lica, aktu državnog organa i izjavi volje zastupanog.⁴⁴ Najčešći slučaj zakonskog zastupanja jeste zastupanje ograničeno poslovno sposobnih lica.⁴⁵ Što se tiče maloletnika koji imaju jednog ili oba roditelja, oni vrše roditeljsko pravo koje podrazumeva i ovlašćenje za zastupanje sve do sticanja punoletstva deteta i sticanja potpune poslovne sposobnosti, osim ukoliko i posle punoletstva roditeljsko pravo bude produženo sudskom odlukom. Zakonski zastupnici preduzimaju sve pravne poslove u ime i za račun deteta koje nije navršilo 14 godina života, osim korisnih, neutralnih i bagatelnih.⁴⁶ Poslovi koje bi mlađi maloletnik preduzeo samostalno ne bi proizvodili pravna dejstva, niti bi mogli biti osnaženi odobrenjem zakonskog zastupnika. U tom slučaju je reč o vršenju zastupničkih ovlašćenja, pošto roditelji preduzimaju pravne poslove u ime svog deteta, tako da prava

⁴¹ Konstantinović, M. (1969). *Obligaciono pravo – prema beleškama sa predavanja profesora dr M. Konstantinovića*. Beograd: Savez studenata Pravnog fakulteta u Beogradu, 50.

⁴² Isto rešenje postoji i u nemačkom pravu, s tim što NGZ ne predviđa da se nakon isteka roka pravo na odustanak gubi, već saugovornik može odustati od ugovora dok god ga zakonski zastupnik ne odobri.

⁴³ Stanković, O., Vodinelić, V. (2007). *Uvod u građansko pravo*. Beograd: Nomos, 193.

⁴⁴ ZOO, čl. 84, st. 2.

⁴⁵ Pored zastupanja ograničeno poslovno sposobnih lica, podjednako je bitno istaći i učestalost zastupanja pravnih lica, u čije ime pravne poslove preduzimaju ovlašćeni organi tog pravnog lica. V.: Stanković, O., Vodinelić, V. (2007). *Op. cit.*, 208.

⁴⁶ PZ, čl. 64, st. 1.

i obaveze nastupaju neposredno za njega, a sve u skladu sa standardom najboljeg interesa deteta. Dete nema pravno relevantnu volju za preduzimanje određenih pravnih poslova, pa se u tom smislu ne može ni govoriti o zastupanju volje, već o zastupanju interesa deteta.⁴⁷

Maloletnici koji su navršili 14. godinu života mogu preduzimati pravne poslove koje mlađi maloletnici ne mogu samostalno nikako preduzimati, ako imaju prethodnu ili naknadnu saglasnost zakonskog zastupnika. Davanjem saglasnosti on samo kompletira pravnu volju maloletnika, koji sam preduzima obaveze u svoje ime i za svoj račun.

Zakonsko zastupanje deteta od strane roditelja proizlazi iz sadržine roditeljskog prava i predstavlja i pravo i dužnost roditelja, u cilju zaštite ličnih i imovinskih interesa deteta.⁴⁸ Davanje saglasnosti predstavlja saglašavanje trećeg lica sa ugovorom koji saugovornik sam zaključuje, dok zastupništvo podrazumeva zaključivanje ugovora od strane samog zastupnika i neposredno proizvođenje pravnih dejstava takvog ugovora za zastupanog. Iako u oba slučaja lice izjavljuje svoju volju, prilikom davanja saglasnosti volja je usmerena na pristanak da se zaključi ugovor u čijem zaključenju on nije učestvovao, dok se kod zastupanja radi o pravnom poslu koji je zastupnik preuzeo, opet izjavljujući svoju volju, ali u tuđe ime. Iako će saglasnost zakonskog zastupnika biti potrebna za punovažnost nekih ugovora koje zaključuje zastupani, zakonski zastupnik će prilikom davanja saglasnosti ili odbijanja izjavljivati sopstvenu volju i u svoje ime, a ne u ime zastupanog. U pitanju je izjava volje koja samostalno posmatrano ima prirodu jednostranog pravnog posla.⁴⁹

b) Posloводство bez naloga

Prema Zakonu o obligacionim odnosima, smatraće se da je nezvani vršilac od početka delovao kao zastupnik u dva slučaja: ukoliko obavljeni posao ne trpi odlaganje te predstoji šteta, ili ukoliko bi se neobavljanjem posla propustila očigledna korist za gospodara.⁵⁰ Reč je o nužnom i korisnom poslovodu kod koga je gospodar posla dužan da tako obavljen posao odobri, čime se smatra da je poslovođa delao u svojstvu zastupnika od samog početka. U slučaju nužnog i korisnog poslovodstva ne može biti reči o odluci gospodara posla da određeni posao odobri, već je nezavisno od svoje volje on dužan da

⁴⁷ Vizner, B. (1978). *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*. Zagreb: Narodne novine, 381.

⁴⁸ Draškić, M. (2020). *Porodično pravo i prava deteta*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 277.

⁴⁹ Konstantinović, M. (1969). *Obligaciono pravo – prema beleškama sa predavanja profesora dr M. Konstantinovića*. Beograd: Savez studenata Pravnog fakulteta u Beogradu, 50.

⁵⁰ ZOO, čl. 220, st. 2.

tako učini, a imajući u vidu da nezvani vršilac zapravo preuzima pravni ili materijalni posao na osnovu ovlašćenja sadržanog u zakonu.⁵¹ Odobrenje se kod nužnog i korisnog posloводства ne može smatrati ratihabijom iz čl. 228. Zakona o obligacionim odnosima, već se radi o jednostranom prihvatu obavljenih poslova, preuzimanju na sebe svih obaveza koje je poslovođa preuzeo u ime gospodara posla, kao i preuzimanju obaveze da se poslovođi naknade nužni i korisni izdaci i eventualno pretrpljena šteta.⁵²

O davanju odobrenja u pravom smislu reči, koje zavisi od volje onog čiji je posao, može se govoriti samo ukoliko poslovođa dela bez zakonskog ovlašćenja, te isključivo od volje onog čiji je posao zavisi da li će takav posao biti naknadno odobren ili ne.⁵³ Iz zakonske formulacije se može jasno zaključiti da može biti reč i o pravnim i o materijalnim poslovima, dok se saglasnost iz čl. 29. Zakona o obligacionim odnosima daje samo kada je reč o pravnim poslovima. Drugo, gospodar posla odobrava posao koji je obavljen za njegov račun i u njegovom interesu. Kada treće lice daje saglasnost za zaključenje ugovora ta saglasnost je usmerena na osnaživanje posla koji ne pripada onome čija se saglasnost zahteva, već je cilj takve saglasnosti da dopuni nepotpunu volju lica čiji je ugovor u pitanju, ili da svojom saglasnošću potvrdi da je dati ugovor u interesu tog lica te da ga zastupnik takvog lica može preduzimati. U svakom slučaju, u pitanju je treće lice na koje se posledice preduzimanja pravnog posla ne projektuju, koje nema neposredni pravni interes za posao u pitanju. Stoga, iako se i u ovom slučaju zahteva davanje odobrenja, a radi ustanovljavanja fikcije da je ugovor o nalogu na osnovu koga je nezvani vršilac radio od početka, ne može se ova situacija poistovetiti niti se na nju primenjuje odredba čl. 29. Zakona o obligacionim odnosima, a imajući u vidu različitost okolnosti pod kojima se ugovor zaključuje, svojstvo u kojem se odobrenje daje i njegovu ulogu. Ako onaj čiji je posao odobri (naknadno odobri, po rečima zakonodavca) ono što je izvršeno, on postaje nalogodavac iz ugovora o nalogu. Njegova pravna pozicija je saugovaračka, te on svojim odobrenjem zapravo zasniva ugovor iz koga za njega neposredno proističu odgovarajuća prava i obaveze. Kada je reč o saglasnosti trećeg lica, ono davanjem saglasnosti ne stupa u ugovorni odnos, već njegova saglasnost predstavlja neophodan uslov za punovažnost tog ugovora, ono je u tom odnosu treće lice i davanjem takve saglasnosti se stiču prava i obaveze za ugovornike, a ne za njega, čak i ako saglasnost daje u svojstvu zakonskog zastupnika.

⁵¹ Stanković, O., Vodinić, V. (2007). *Uvod u građansko pravo*. Beograd: Nomos, 196.

⁵² Vizner, B. (1978). *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*. Zagreb: Narodne novine, 1003.

⁵³ ZOO, čl. 228.

POJEDINI SLUČAJEVI ZA KOJE JE PROPISANA SAGLASNOST TREĆEG LICA KAO USLOV VALJANOSTI UGOVORA

Ugovori ograničeno poslovno sposobnih lica

Ograničeno poslovno sposobno lice može samostalno preduzimati samo one pravne poslove na čije zaključenje je zakonom ovlašćeno, a za sve ostale mu je potrebno odobrenje zakonskog zastupnika, a ugovori zaključeni bez odobrenja mogu biti osnaženi naknadnim odobrenjem.⁵⁴ Očigledno je da čl. 56. ZOO nije uvažena podela saglasnosti trećeg lica na prethodnu i naknadnu, jer se na oba mesta govori o odobrenju. Smatramo da je u pitanju još jedna jezička nepreciznost zakonodavca, te da zakonodavac nije imao nameru da saglasnost u ovom slučaju ograniči samo na naknadnu. Porodični zakon, sa druge strane, kada govori o saglasnosti roditelja za poslove koje preduzima stariji maloletnik, kaže da se ona može dati i prethodno i naknadno.⁵⁵ Stariji maloletnik je inače ovlašćen da preduzima pravne poslove kojima pribavlja isključivo prava, pravne poslove kojima ne stiče ni prava ni obaveze i pravne poslove malog značaja bez saglasnosti zakonskog zastupnika, kao i mlađi maloletnik, dok mu je za sve ostale potrebna saglasnost.⁵⁶

U francuskom pravu, kao i u srpskom, sposobnost (*capacité*) ili pravni kapacitet je pravilo.⁵⁷ Pretpostavka je i da poslovna sposobnost pokazana prilikom preduzimanja drugih pravnih poslova ili zaključenja drugog ugovora i dalje postoji, a teret dokazivanja će biti na licu koje tvrdi suprotno.⁵⁸ Ona u sebi obuhvata i pravnu (*capacité de jouissance*) i poslovnu sposobnost (*capacité d'exercer*), što nije slučaj u srpskom pravu.⁵⁹ Pravna sposobnost u francuskom pravu zapravo predstavlja pravo lica da „uživa“ svoja prava, ali i da postane

⁵⁴ ZOO, čl. 56.

⁵⁵ PZ, čl. 64, st. 2.

⁵⁶ O pojmu pravnih poslova kojima se ne stiču ni prava ni obaveze: Đurđević, D. (2010). Neutralni pravni poslovi. *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu* (2), 81 i dalje.

⁵⁷ Reformom francuskog obligacionog prava koja je stupila na snagu 1. 10. 2016. godine, pretpostavka opšte pravne sposobnosti ugovaranja se odnosi samo na fizička lica, dok je kod pravnih lica naglašena vezanost pravne sposobnosti za cilj njihovog delovanja. Francuski građanski zakonik iz 1804. godine sa izmenama (*Code Civil*; dalje u fusnotama: FGZ), para. 1145.

⁵⁸ De Leon, H. S., De Leon, H. M. Jr. (2014). *The Law on Obligations and Contracts*. Manila: Rex Book Store, 544.

⁵⁹ Pravna nesposobnost se javlja kod pravnih lica. Youngs, R. (2014). *English, French & German Comparative Law*. London and New York: Routledge, 581. Ipak, smatra se da opšta pravna nesposobnost ne postoji, zato što bi ona predstavljala negaciju ličnosti u pravu. Renault-Brahinsky, C. (2019). *Droit des obligations*. Paris: LGDJ, 49.

njihov nosilac, bez obzira na to da li je osnov sticanja zakon ili pravni posao.⁶⁰ Poslovna sposobnost se određuje kao sposobnost titulara prava da svoje pravo vrši, da ga „ostvaruje“, naročito ugovorom.⁶¹ Poslovna „nesposobnost ne sprečava lice da postane titular prava niti da pravo stiče, ali ga onemogućava da njime slobodno raspolaže“.⁶² Pretpostavka je i da poslovna sposobnost pokazana prilikom preduzimanja drugih pravnih poslova ili zaključenja drugog ugovora i dalje postoji, a teret dokazivanja će biti na licu koje tvrdi suprotno.⁶³

Za razliku od pravne sposobnosti, poslovna sposobnost može biti opšta i specijalna.⁶⁴ Svojim pravima lice može raspolagati posredstvom trećeg lica koje će zastupati njega i njegove interese. Nesposobnost za vršenje prava je svojstvena maloletnicima koji nisu prošli postupak emancipacije,⁶⁵ kao i punoletnim licima koja se nalaze pod starateljstvom.⁶⁶ Maloletnici se smatraju poslovno nesposobnim licima u pogledu velikog broja poslova, sa pojedinim izuzecima. Radi preduzimanja poslova za koje nemaju potrebnu poslovnu sposobnost, maloletnici moraju biti uredno zastupani, a režim zastupništva zavisi od toga da li se o maloletniku staraju roditelji (ili jedan od njih), ili maloletnik nema roditelje. Ukoliko maloletnika ne zastupaju roditelji ili roditelj, ustanovljava se režim tutele (zaštitništva), koji podrazumeva postavljanje tutora (*tuteur*) i ustanovljavanje porodičnog saveta (*conseil de famille*), kojim predsedava posebni sudija za starateljstvo (*juge de tutelle*). Kao što je prethodno pomenuto, poslovna nesposobnost ne sprečava poslovno nesposobna lica da preduzimaju sve pravne poslove koje pravni poredak poznaje. Kada su u pitanju svakodnevni pravni poslovi (*les actes de la vie courante*) za koje zakon ili običaji daju ovlašćenje, poput kupovine namirnica i sličnih stvari manje vrednosti, njih poslovno nesposobno lice može preduzimati samostalno, pod uslovom da su preduzeti pod „normalnim uslovima“.⁶⁷ Reč je o pravnim poslovima za koje je uobičajeno da ih i maloletno lice može preduzimati sâmo, a što se odnosi na one svakod-

⁶⁰ Terré, F., Fenouillet, D. (2012). *Droit Civil: Les personnes: Perconalité. Incapacité. Protection*. Paris: Dalloz, 280.

⁶¹ *Ibid.*

⁶² Za francusko pravo je karakteristično i zabranjivanje pojedinim licima da zaključuju neke pravne poslove, a zbog postojanja nekog odnosa između njih. Primer za to je zabrana zaključenja ugovora o prodaji nepokretnosti između supružnika, osim u situacijama propisanim zakonom. FGZ, para. 1595.

⁶³ De Leon, H. S., De Leon, H. M. Jr. (2014). *Op. cit.*, 544.

⁶⁴ Renault-Brahinsky, C. (2019). *Op. cit.*, 50.

⁶⁵ U francuskom pravu se maloletnim licima smatraju sva lica koja nisu navršila 18 godina života. Sva ta lica svrstana su u istu kategoriju maloletnika, pošto francusko pravo ne grupiše maloletnike na osnovu uzrasta kao što to čini naše pravo. FGZ, para. 388.

⁶⁶ FGZ, para. 1147.

⁶⁷ FGZ, para. 1148.

nevne, redovne pravne poslove koji ne mogu finansijski ugroziti maloletnika i koji su u skladu sa njegovim načinom života, ali i ovakvi pravni poslovi mogu biti poništeni ukoliko su ekonomski nepogodni za maloletnika.⁶⁸ Takvi ugovori su pogođeni sankcijom relativne ništavosti, zato što je uslov punovažnosti u konkretnom slučaju ustanovljen radi zaštite interesa jedne ugovorne strane, maloletnog lica.⁶⁹ Drugu kategoriju pravnih poslova čine poslovi redovnog upravljanja, koje može preduzimati i jedan roditelj samostalno, kao i tutor bez saglasnosti porodičnog saveta. Ugovor koji zaključi lice koje nema potrebnu poslovnu sposobnost za njegovo zaključenje je rušljiv, te proizvodi pravna dejstva i obavezuje ugovorne strane dok ne bude poništen u sudskom postupku. Na kraju, treća kategorija pravnih poslova jesu poslovi pravnog raspolaganja i pravnog upravljanja, za čije preduzimanje je potrebna saglasnost oba roditelja (ili, u slučaju njihovog neslaganja, odluka sudije za starateljstvo).

Kako je poslovna sposobnost pravilo, a nesposobnost izuzetak, francusko pravo formira takozvana „ostrva sposobnosti“ unutar poslovne nesposobnosti lica. Ova „ostrva“ poslovne sposobnosti se zakonski predviđaju kako bi se napravila ravnoteža između zaštite maloletnika kao cilja pravila o njihovoj poslovnoj nesposobnosti, i uvažavanja stepena njihove zrelosti i sposobnosti za rasuđivanje.⁷⁰ Zato maloletnom licu koje je navršilo 16 godina života roditelji mogu odobriti da preduzima one poslove upravljanja koji su neophodni za osnivanje i vođenje jednočlanog društva sa ograničenom odgovornošću ili jednočlanog akcionarskog društva. Ovo odobrenje mora imati oblik privatne, svojeručno potpisane isprave (*sous seing privé*) ili javnobeležničke isprave (*acte notarié*).⁷¹

Slično je u švajcarskom pravu: lice je poslovno sposobno ukoliko je punoletno i sposobno za rasuđivanje, a punoletstvo se stiče sa navršenih 18 godina života.⁷² Prema čl. 19. Švajcarskog građanskog zakonika svaki maloletnik koji je sposoban za rasuđivanje može preduzimati sve pravne poslove uz saglasnost zakonskog zastupnika, dok samostalno može preduzimati samo one pravne poslove koji mu donose besplatnu korist. Sposobnim za rasuđivanje smatra se lice kome ne nedostaje sposobnost da razborito i racionalno deluje zbog maloletstva, mentalne zaostalosti, mentalnog poremećaja, intoksiranosti ili sličnih okolnosti. Iako se sposobnost za rasuđivanje

⁶⁸ Smits, J. M. (2017). *Contract Law – A Comparative Introduction*. Cheltenham, Northampton: Edward Elgar Pub, 127.

⁶⁹ Porchy-Simon, S. (2016). *Droit civil 2e année: Les obligations*. Paris: Dalloz, 172.

⁷⁰ Ghestin, J., Loiseau, G., Serinet, Y.-M. (2013). *La formation du contrat – Tome 1: Le contrat – Le consentement*. Paris: LGDJ, 795.

⁷¹ FGZ, para. 388–1–2.

⁷² ŠGZ, para. 13.

ne utvrđuje apstraktno, već u svetlu svakog pojedinačnog slučaja ili pravnog posla, zakonski je ustanovljena pretpostavka sposobnosti za rasuđivanje u odnosu na sva lica.⁷³

Dok francusko pravo najviše naglašava značaj ekonomske korisnosti pravnog posla za maloletnika, nemačko pravo, kao i druga prava pod njegovim uticajem, daleko veći akcenat stavljaju na saglasnost roditelja kao preduslov za punovažnost ugovora.⁷⁴ Nemačko pravo, kao i naše, a za razliku od francuskog prava, vrši stepenovanje poslovne sposobnosti maloletnika shodno njihovom uzrastu. Maloletnici koji nisu navršili sedam godina života su potpuno poslovno nesposobni i u tome izjednačeni sa licima koja nisu sposobna za rasuđivanje.⁷⁵ Maloletnik sa navršenih sedam godina može preduzimati sve pravne poslove uz saglasnost svog zakonskog zastupnika, dok mu za poslove kojima stiče isključivo pravnu korist nije potrebna saglasnost zakonskog zastupnika.⁷⁶ Pod saglasnošću se u ovom slučaju podrazumeva prethodna saglasnost.⁷⁷ U skladu sa značajem koji nemačko pravo pridaje saglasnosti zakonskog zastupnika kao uslova za punovažnost ugovora, pojam isključive pravne koristi se izuzetno usko tumači. Uz sticanje isključive pravne koristi, potrebno je da se maloletniku takvim sticanjem ne nameće nikakva obaveza, dužnost ili teret. Tako maloletnik bez saglasnosti zakonskog zastupnika ne bi mogao ni da primi poklon koji ima za predmet nepokretnu stvar, jer bi mu takav pravni posao nametnuo poresku obavezu.⁷⁸

Ugovori kojima se raspolaže nepokretnom imovinom i pokretnom imovinom veće vrednosti od strane roditelja

Kada je reč o pravnim poslovima kojima se raspolaže nepokretnom imovinom ili pokretnom imovinom velike vrednosti, roditeljima je potrebna saglasnost organa starateljstva, koja u skladu sa zakonskom formulacijom može biti data i prethodno i naknadno. Saglasnost se dakle traži samo za akte raspolaganja stvarima i pravima koja već čine imovinu deteta. Pored toga, u teoriji postoji i mišljenje prema kome bi saglasnost trebalo tražiti i kada je reč

⁷³ Thommen, M. (2018). *Introduction to Swiss Law*. Zurich: Carl Grossmann Publishers, 293.

⁷⁴ Smits, J. M. (2017). *Contract Law – A Comparative Introduction*. Cheltenham, Northampton: Edward Elgar Pub, 128.

⁷⁵ NGZ, para. 104.

⁷⁶ NGZ, para. 107.

⁷⁷ Youngs, R. (2014). *English, French & German Comparative Law*. London and New York: Routledge, 583.

⁷⁸ Smits, J. M. (2017). *Op. cit.*, 131.

o aktima propuštanja da se imovina besteretno uveća, poput davanja izjave o odbicanju od nasleđa i odbijanju poklona.⁷⁹ Iako bi nametanje zahteva saglasnosti i u ovim situacijama bilo u skladu sa interesima zastupanog lica, postavljaju se pitanje i učestalosti ovakvih slučajeva u praksi, te mogućnosti efikasnog nadzora nad odbijanjem poklona, koje se po prirodi stvari sprovodi neformalno, odbijanjem ponude za zaključenje ugovora o poklonu, koja ne podleže bilo kakvoj kontroli pomoću koje bi se moglo obezbediti da saglasnost organa starateljstva bude pribavljena. Raspolaganje se u ovom slučaju odnosi kako na pravne poslove kojima se raspoložuje pravom svojine, tako i na pravne poslove kojima se raspoložuje drugim stvarnim pravima, tako da se saglasnost zahteva, pored akata otuđenja, i za akte opterećenja nepokretne imovine i pokretne imovine velike vrednosti. Reč je o zaključivanju ugovora kojima se zasniva založno pravo, ustanovljava hipoteka, ili zaključuje ugovor o jemstvu.⁸⁰

Kako se ugovori kojima se vrši raspolaganje nepokretnostima poslovnim nesposobnih lica sačinjavaju u formi javnobeležničkog zapisa,⁸¹ dok se svi ugovori kojima se vrši prenos prava svojine na nepokretnosti moraju zaključiti u formi javnobeležnički potvrđene (solemnizovane) isprave, na ove ugovore se primenjuju propisi kojima je uređena javnobeležnička delatnost i postupak sastavljanja i potvrđivanja javnobeležničkih isprava. Javnobeležničkim poslovníkom je detaljnije uređen postupak sačinjavanja javnobeležničkih isprava, koji se primenjuje na obe pomenute forme ugovora. Kada je za preduzimanje pravnog posla ili druge pravne radnje potrebna saglasnost organa starateljstva, javni beležnik upućuje učesnika, odnosno njegovog zastupnika da nadležnom centru za socijalni rad podnese zahtev za davanje saglasnosti.⁸² Dalje, Javnobeležničkim poslovníkom je predviđena i sadržina javnobeležničke isprave, te se posle teksta pravnog posla u javnobeležničku ispravu unosi i napomena javnog beležnika da je ovlašćeno lice organa starateljstva dalo saglasnost za preduzimanje konkretnog pravnog posla, čak i ovlašćeno lice organa starateljstva stavlja svoj potpis na ispravu, pored drugih učesnika

⁷⁹ Stanković, O. (1982). Ograničena poslovna sposobnost i zastupanje maloletnika od strane njihovih roditelja u našem pravu. *Anali Pravnog fakulteta*, 1982 (6), 1230; Draškić, M. (2020). *Porodično pravo i prava deteta*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 405.

⁸⁰ Draškić, M. (2020). *Op. cit.*, 405.

⁸¹ Zakon o javnom beležništvu – ZJB, *Službeni glasnik RS*, br. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – dr. zakon, 93/2014 – dr. zakon, 121/2014, 6/2015. i 106/2015, čl. 82, st. 1, t. 1. Prema jezičkom tumačenju odredbe, u obliku javnobeležničkog zapisa moraju se sačiniti samo oni ugovori u kojima se poslovno nesposobno lice nalazi u svojstvu prenosioca prava na nepokretnosti, a ne i kada se poslovno nesposobno lice nalazi u poziciji kupca na primer.

⁸² Javnobeležnički poslovník – JP, *Službeni glasnik RS*, br. 62/2016, 66/2017, 48/2018, 54/2018, 151/2020. i 59/2022, čl. 57, st. 1.

u postupku sačinjavanja isprave.⁸³ Takođe, javni beležnik je dužan da odbije sačinjavanje isprave ukoliko ne može da utvrdi identitet i ovlašćenje lica koje dolazi ispred organa starateljstva. Iz svih navedenih odredbi se može zaključiti da propisi koji uređuju javnobeležničku delatnost zapravo derogiraju odredbu Porodičnog zakona prema kojoj ova saglasnost može biti data i prethodno i naknadno. Kako javni beležnik prilikom postupka sastavljanja ili potvrđivanja ugovora upućuje učesnike na nadležni centar za socijalni rad, utvrđuje identitet ovlašćenog lica organa starateljstva i odbija sastavljanje i potvrđivanje isprave kada ne može da utvrdi identitet ovlašćenog lica, jasno je da ova saglasnost može biti data isključivo pre zaključenja ugovora kojim se vrši promet nepokretne imovine i pokretne imovine veće vrednosti deteta.

U francuskom pravu bi se u ovu kategoriju mogli uvrstiti oni poslovi za koje je i pored saglasnosti oba roditelja neophodno pribaviti prethodnu saglasnost sudije za starateljstvo, ali i pojedini poslovi koji nose preveliki rizik po imovinu maloletnika, koji su potpuno zabranjeni njegovim zakonskim zastupnicima.⁸⁴ Kada je reč o režimu starateljstva, staratelj za poslove pravnog raspolaganja mora pribaviti saglasnost sudije za starateljstvo, ukoliko nije reč o pravnom poslu koji je zbog svoje ozbiljnosti u potpunosti zabranjeno preduzimati od strane staratelja. Saglasnost koja se zahteva od sudije za starateljstvo prema slovu zakona mora biti data prethodno.⁸⁵ Prilikom vršenja kontrole nad sprovođenjem tih pravnih poslova, sudija za starateljstvo može, ako smatra da je neophodno da se zaštite interesi maloletnika, a s obzirom na sastav ili vrednost imovine, starost maloletnog lica ili njegove porodične okolnosti, odlučiti da će određeni pravni poslovi raspolaganja biti predmet njegovog prethodnog odobrenja.⁸⁶ Ugovori zaključeni protivno ovim pravilima pogođeni su sankcijom ništavosti. Međutim, druga ugovorna strana se može protiviti ništavosti ovako zaključenog ugovora, dokazujući da je predmetni ugovor koristan za poslovno nesposobno lice, da će od njega imati neposredne koristi ili da nije u pitanju ugovor kojim nije postignuta ugovorna ravnoteža, u kojem postoji nesrazmera ugovornih davanja (*lésionnaire*).

⁸³ JP, čl. 60.

⁸⁴ Reč je o pravnim poslovima kojima se otuđuju prava ili dobra maloletnika bez naknade; kojima se stiče pravo ili potraživanje od trećeg lica prema maloletniku; vršenje delatnosti ili profesije u ime maloletnika i prenos imovine i vlasništva u fiducijarno vlasništvo.

⁸⁵ Staratelj ne može, bez prethodnog ovlašćenja sudije za starateljstvo: prodati zgradu ili preduzeće koje pripada maloletniku, uneti u privredno društvo zgradu ili preduzeće koje pripada maloletniku, podići kredit u ime maloletnika, odreći se prava koje pripada maloletniku u njegovo ime, prihvatiti nasledstvo zbog naslednika, kupiti imovinu maloletnika ili je izdati u zakup, pružiti besplatno obezbeđenje u ime maloletnika radi obezbeđenja duga trećeg lica, niti izvršiti radnju koja se odnosi na prenosive hartije od vrednosti ili finansijske instrumente. FGZ, para. 387–1.

⁸⁶ FGZ, para. 387–3, al. 1.

Ugovor o podlicenci i ugovor o podzakupu

Ugovor o podlicenci jeste ugovor kojim sticalac isključive licence pravo iskorišćavanja predmeta licence ustupa drugom licu. Pretpostavka je da sticalac isključive licence može ovo pravo ustupiti bez ikakvih uslova, ali je moguće i ugovoriti da je za zaključenje ugovora o podlicenci potrebna saglasnost davaoca licence.⁸⁷ Ovakvo ograničenje slobode da se ugovor o podlicenci zaključi je ipak delimično, a imajući u vidu da davalac licence može odbiti dozvolu samo iz ozbiljnih razloga. Postojanje ozbiljnih razloga će zavisi od pojedinosti konkretnog slučaja, ali se može pretpostaviti da će u većini slučajeva biti dužan da podlicencu odobri. Iako je ugovor o podlicenci samostalan pravni posao, on ipak umnogome zavisi od ugovora o licenci. Lice koje se kod ugovora o licenci javlja u svojstvu sticaoca licence, kod ugovora o podlicenci ima ulogu prenosioca, pri čemu je predmet ugovora o podlicenci identičan predmetu ugovora o licenci, osim ukoliko je reč o delimičnom prenosu predmeta ugovora o licenci.⁸⁸ Takođe, trajanje ugovora o podlicenci zavisi od ugovora o licenci, čijim raskidom se automatski raskida i ugovor o podlicenci.

Slično rešenje je predviđeno i za ugovor o podzakupu. Po pravilu, zakupac može dati predmet zakupa u podzakup, osim kada je dozvola zakupodavca potrebna prema ugovoru ili zakonu.⁸⁹ Zakupodavac može odbiti zasnivanje ugovora o podzakupu samo iz opravdanih razloga, što, kao i kod ugovora o podlicenci, bitno ograničava slobodu donošenja odluke zakupodavca. Ako bi zakupodavac odbio da dâ dozvolu za zaključenje ugovora o podzakupu u odsustvu opravdanih razloga, pravo koje je dato zakupodavcu bi se pretvorilo u zloupotrebu prava koja bi bila protivna cilju radi koga je to pravo propisano.⁹⁰

Saglasnost koja se daje prilikom zaključenja ugovora o podzakupu i podlicenci ipak ima svoje karakteristike koje ih čine drugačijim od prethodnih slučajeva kod kojih se saglasnost trećeg lica za zaključenje ugovora zahteva. Prvo, položaj davaoca licence i zakupodavca je drugačiji. Iako se oni ne nalaze u poziciji ugovorne strane,⁹¹ oni imaju naročit interes da učestvuju u postupku zaključenja ugovora, zato što je posredan predmet ovih ugovora i dalje u njihovoj svojini, te im je od značaja način korišćenja utvrđen ugovorom o podzakupu odnosno podlicenci. Kako ZOO ovlašćuje i zakupodavca

⁸⁷ ZOO, čl. 704.

⁸⁸ Vlajković, Z. (1986). Pojam i vrste ugovora o licenci. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, (20), 127.

⁸⁹ ZOO, čl. 588.

⁹⁰ Orlić, M. (1995). Čl. 587: Kad zakupodavac može odbiti dozvolu. *Komentar Zakona o obligacionim odnosima* (ur. Slobodan Perović). Beograd: Savremena administracija, 1061.

⁹¹ Vlajković, Z. (1986). *Op. cit.*, 127.

i davaoca licence da zahtevaju neposredno od sticaoca podlicence i podzakupca isplatu iznosa koji duguju davaocu podlicence odnosno zakupcu, oni imaju interes i da znaju od koga će moći potraživati iznos koji im njihovi saugovornici duguju, što predstavlja odstupanje od principa relativnog dejstva obligacionih prava.⁹² Stoga, iako oni nisu ugovorne strane, ipak se ne mogu smatrati ni trećim licima u čistom obliku, zato što njihov interes da učestvuju u zaključenju ugovora prevazilazi interese koje mogu imati druga treća lica čija se saglasnost za zaključenje ugovora zahteva. Takođe, zaključenjem ugovora o podlicenci i podzakupu i oni stiču samostalna prava, te je samim tim i njihov interes naglašeniji. Još jedan pokazatelj različitosti ovog slučaja davanja saglasnosti u odnosu na prethodno navedene se može videti i u ograničenju njihove slobode da donesu odluku da li će saglasnost dati ili ne. Prema dispozitivnim zakonskim odredbama, njihova saglasnost nije ni potrebna, a ukoliko je ipak potrebno da se o zaključenju ugovora izjasne, oni to mogu učiniti u vrlo ograničenom vidu, jer će u većini slučajeva biti u obavezi da dozvole zaključenje ugovora o podlicenci i podzakupu⁹³ Na kraju, davalac licence može otkazati ugovor o licenci ukoliko je ugovor o podlicenci zaključen bez njegove dozvole, kao što i zakupodavac može otkazati ugovor o zakupu ako je podzakup zaključen bez njegovog pristanka. U slučaju otkaza, ugovor o podlicenci i podzakupu će automatski biti raskinuti. Ugovor o podlicenci i ugovor o podzakupu direktno zavise od sudbine licence i zakupa, i to ne samo u navedenom slučaju već i u svakom drugom slučaju raskida ugovora, što objašnjava relevantnost volje zakupodavca odnosno davaoca licence.

ZAKLJUČAK

Saglasnost trećeg lica za zaključenje ugovora u pozitivnom pravu Republike Srbije je na jedinstven način uređena samo čl. 29. ZOO, dok su konkretni slučajevi u kojima se saglasnost za zaključenje ugovora zahteva uređeni drugim odredbama. Opšte je pravilo da saglasnost može biti data prethodno ili naknadno, ali je to pravilo najčešće izmenjeno drugim odredbama. Ako saglasnost mora biti data pre zaključenja ugovora, onda odustvo takve saglasnosti vodi njegovoj ništavosti. Sa druge strane, ukoliko nije neophodno da dozvola bude data pre zaključenja ugovora, ili ako se za određeni pravni posao zahteva

⁹² Orlić, M. (1995). Čl. 589: Neposredni zahtev zakupodavca. *Komentar Zakona o obligacionim odnosima* (ur. Slobodan Perović). Beograd: Savremena administracija, 1062.

⁹³ Suprotno rešenje je usvojeno u nemačkom pravu, u kome se zakupcu izričito zabranjuje da predmet zakupa daje trećim licima na korišćenje, a naročito u podzakup, bez dozvole zakupca. NGZ, para. 540.

odobrenje, onda takav ugovor biva osnažen odobrenjem, koje po preovlađujućem stavu u teoriji ima pravnu prirodu odložnog uslova.

Pravni režim saglasnosti se takođe razlikuje i u zavisnosti od toga da li saglasnost daje privatnopravni ili javnopravni subjekt. Ukoliko je reč o privatnopravnom subjektu, saglasnost se daje u skladu sa principom modifikovanog paralelizma formi. Takva saglasnost se daje u formi koja je propisana i za ugovor za koji se saglasnost daje, osim ako je reč o formi javnobeležnički potvrđene isprave ili javnobeležničkog zapisa, kada je dovoljno da saglasnost bude data u formi javno overene isprave. Ako saglasnost daje javnopravni subjekt, saglasnost se daje u skladu sa upravnompravnim propisima, i tako data saglasnost je u formi upravnog akta te samim tim ima svojstvo javne isprave. S druge strane, saglasnost koju daje fizičko ili pravno lice koje je privatnopravni subjekt ima prirodu jednostranog pravnog posla građanskog prava na koji se primenjuju relevantne odredbe ZOO.

Najčešći ugovori za koje se zahteva saglasnost trećeg lica su ugovori ograničeno poslovno sposobnih lica za koje saglasnost daje zakonski zastupnik i ugovori koje preduzima zakonski zastupnik u ime ograničeno poslovno sposobnog lica, za koje se zahteva saglasnost organa starateljstva. Ti ugovori su bili predmet najvećeg broja doktrinarnih analiza, a njima je posvećen i najveći broj odredbi kod nas i u uporednom zakonodavstvu. Odredbe o poslovnoj sposobnosti maloletnika sadržane u srpskom pravu su najpribližnije rešenju sadržanom u nemačkom pravu, a prema kome uzrast i zrelost maloletnika utiče i na obim njegove poslovne sposobnosti. Manje tipičan slučaj ugovora za koje se zahteva saglasnost trećeg lica jesu ugovori o podlicenci i podzakupu, kod kojih se saglasnost po pravilu ne zahteva, a kada se zahteva onda je sloboda u donošenju odluke o saglasnosti znatno ograničena.

Uprkos različitosti pravnih poslova koji su uređeni čl. 29. ZOO saglasnost za zaključenje ugovora treba razlikovati od saglasnosti koja se daje kod posloводства bez naloga, i od zastupništva. Dok davanje saglasnosti predstavlja saglašavanje trećeg lica sa ugovorom koji zastupani sam zaključuje, zastupništvo podrazumeva zaključivanje ugovora od strane samog zastupnika u ime zastupanog i neposredno proizvođenje pravnih dejstava takvog ugovora za zastupanog. S druge strane, kada treće lice daje saglasnost za zaključenje ugovora ono osnažuje posao koji mu ne pripada i u kome nema svojstvo ugovornika, za razliku od gospodara posla kod posloводства bez naloga, već je cilj takve saglasnosti da dopuni nepotpunu volju lica čiji je ugovor u pitanju, ili da svojom saglasnošću potvrdi da je dati ugovor u interesu tog lica te da ga zastupnik takvog lica može preduzimati.

Saglasnost za zaključenje ugovora se zahteva u nizu različitih situacija koje se među sobom razlikuju u pogledu svojstva davaoca saglasnosti, prirode i forme saglasnosti, vremenskog momenta davanja saglasnosti i posledica

njenog odsustva. Raznovrsnost ugovora za koje se zahteva saglasnost trećeg lica opravdava nejedinstveno uređenje ovog instituta u pogledu pojedinih pitanja, što je stav i drugih pravnih sistema koji su predmet analize. Ipak, to ne sprečava sagledavanje svih tih situacija kao pojava koje su obuhvaćene istim institutom i za koje ipak važe i opšta pravila sadržana u čl. 29. Zakona o obligacionim odnosima.

LITERATURA

- Antić, O. (2012). *Obligaciono pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- De Leon, H. S., De Leon, H. M. Jr. (2014). *The Law on Obligations and Contracts*. Manila: Rex Book Store.
- Dolović Bojić, K. (2021). *Pravno nepostojeći ugovori*, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Draškić, M. (2020). *Porodično pravo i prava deteta*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Đurđević, D. (2010). Neutralni pravni poslovi. *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, (2).
- Ghestin, J., Loiseau, G., Serinet, Y-M. (2013). *La formation du contrat – Tome 1: Le contrat – Le consentement*. Paris: LGDJ.
- Konstantinović, M. (1996) *Obligacije i ugovori – Skica za zakonik o obligacijama i ugovorima*. Beograd: Novinsko-izdavačka ustanova Službeni list SFRJ.
- Konstantinović, M. (1969). *Obligaciono pravo – prema beleškama sa predavanja profesora dr M. Konstantinovića*. Beograd: Savez studenata Pravnog fakulteta u Beogradu.
- Krulj, V., Blagojević, B. (1980). *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*. Beograd: Savremena administracija.
- Orlić, M. (1995). Član 587: Kad zakupodavac može odbiti dozvolu. *Komentar Zakona o obligacionim odnosima* (ur. Slobodan Perović). Beograd: Savremena administracija.
- Orlić, M. (1995). Član 589: Neposredni zahtev zakupodavca. *Komentar Zakona o obligacionim odnosima* (ur. Slobodan Perović). Beograd: Savremena administracija.
- Pavlović, Đ. (2014). *O obveznostima i ugovorima uopšte*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Pajtić, B., Radovanović, S., Dudaš, A. (2018). *Obligaciono pravo*. Novi Sad: Pravni fakultet u Novom Sadu.
- Perović, S., Stojanović, D. (ur.). (1980). *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*. Kragujevac, Gornji Milanovac: Kulturni centar, Pravni fakultet u Kragujevcu.
- Perović, S. (1990). *Obligaciono pravo – knjiga prva*. Beograd: Novinsko-izdavačka ustanova Službeni list SFRJ.
- Perović, S. (1964). *Formalni ugovori u građanskom pravu*. Beograd: Savez udruženja pravnika Jugoslavije.
- Renault-Brahinsky, C. (2019). *Droit des obligations*. Paris: LGDJ.

- Porchy-Simon, S. (2016). *Droit civil 2e année: Les obligations*. Paris: Dalloz.
- Radomirović, I. (2020). *Forma punomoćja za zaključenje ugovora o prodaji nepokretnosti*, masterski rad odbranjen na Pravnom fakultetu univerziteta u Beogradu.
- Salma, J. (2004). *Obligaciono pravo*. Novi Sad: Pravni fakultet Novi Sad.
- Smits, J. M. (2017). *Contract Law – A Comparative Introduction*. Cheltenham, Northampton: Edward Elgar Pub.
- Stanković, O. (ur.). (1996). *Leksikon građanskog prava*. Beograd: Nomos.
- Stanković, O. (1982). Ograničena poslovna sposobnost i zastupanje maloletnika od strane njihovih roditelja u našem pravu. *Anali Pravnog fakulteta* 1982 (6).
- Stanković, O., Vodinelić, V. (2007). *Uvod u građansko pravo*. Beograd: Nomos.
- Terré, F., Fenouillet, D. (2012). *Droit Civil: Les personnes: Personnalité. Incapacité. Protection*. Paris: Dalloz.
- Thommen, M. (2018). *Introduction to Swiss Law*. Zurich: Carl Grossmann Publishers.
- Vizner, B. (1978). *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*. Zagreb: Narodne novine.
- Vlajković, Z. (1986). Pojam i vrste ugovora o licenci. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 1986 (20), 119–130.
- Vodinelić, V. (1999). Funkcije poslovne sposobnosti maloletnika. *Pravo – teorija i praksa*, (3).
- Youngs, R. (2014). *English, French & German Comparative Law*. London and New York: Routledge.

Domaći i međunarodni izvori prava

- Francuski građanski zakonik iz 1804. godine sa izmenama (*Code Civil*).
- Javnobeležnički poslovnik, *Službeni glasnik RS*, br. 62/2016, 66/2017, 48/2018, 54/2018, 151/2020. i 59/2022.
- Nemački građanski zakonik iz 1900. godine sa izmenama (*Bürgerliches Gesetzbuch*).
- Porodični zakon, *Službeni glasnik RS*, br. 18/2005, 72/2011. – dr. zakon i 6/2015.
- Predlog Zakona o izmenama i dopuni Zakona o obligacionim odnosima. (2019). Preuzeto 19. 8. 2022. sa: http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/predlozi_zakona/2019/2883-19.pdf
- Prednacrt građanskog Zakonika Republike Srbije. (2015). Preuzeto 19. 8. 2022. sa: https://www.paragraf.rs/nacrti_i_predlozi/280519-prednacrt-gradjanskog-zakonika-republike-srbije.html
- Srpski građanski zakonik – SGZ od 11. marta 1844. godine, sa izmenama i dopunama.
- Švajcarski građanski zakonik iz 1907. godine sa izmenama (*Code Civil Suisse*).
- Zakon o javnom beležništvu, *Službeni glasnik RS*, br. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014. – dr. zakon, 93/2014. – dr. zakon, 121/2014, 6/2015. i 106/2015.
- Zakon o obligacionim odnosima – ZOO, *Službeni list SFRJ*, br. 29/78, 39/85, 45/89. – odluka USJ i 57/89, *Službeni list SRJ*, br. 31/93, *Službeni list SCG*, br. 1/2003. – Ustavna povelja i *Službeni gasnik RS*, br. 18/2020.